

ULUS İNŞA STRATEJİLERİ BAĞLAMINDA AVRUPA MİLLİ MARŞLARININ SOSYO-POLİTİK MUKAYESESİ

THE SOCIO-POLITICAL COMPARISON OF EUROPEAN NATIONAL ANTHEMS WITHIN THE EXTENT OF NATION-BUILDING

Prof. Dr. Hüsamettin İNAÇ¹
Yrd. Doç. Dr. Murat YAMAN²

ÖZET

Bir ulusun inşası için kullanılan genel geçer parametreler ve stratejiler mevcuttur. Tarihsel gelişim seyrine bakıldığında önce ulus-devletin kurulduğunu, bu devletin kendi ideolojik öncelikleri bağlamında bir vatandaş/ulusal yarattığını ve bu süreci bir ulusalcı ideolojinin takip ettiğini görürüz. Ordu, para, örgün eğitim, anayasa, vergi, kurtuluş günü, ortak tarih ve ulusalcı bir ideoloji kullanılan en önemli parametrelerdir. Ancak belki milli hisleri ve bu hislerin kaynaklarını öğrenmek açısından en önemli parametre marşlardır. Öyle ki marşın ulus inşasındaki tesirini bilen Avrupa Birliği, Beethoven'ın 9. Senfonisinin Ode to Joy kısmını marş olarak kabul etmiştir. Bu bağlamda, bu makale ulusal inşâ süreçlerinden hareketle farklı Avrupa uluslarına ait marşları güfteleri üzerinden mukayese etmek ve marşları oluşturan sosyo-politik dinamiklere dikkat çekmek arayışındadır.

Anahtar Kelimeler: Ulus-inşâ Stratejileri, Ulusal Marşlar, Ulusal Kimlik, Ulusal Sadakat, Vatandaşlık.

Jel Kodları: F51, F54, F55

ABSTRACT

Some specific strategies and parameters are essential in order to construct a nation. It is easily witnessed that the establishment of a nation-state depends upon the creation of a national or a citizen which is loyal to national feelings in line with a constructed national ideology throughout the history. Collecting army, printing money, shaping a national education, writing a commonly shared history making a constitution, levying tax, forging an independence day, creating a nationalist ideology and revitalizing a kind of nationalism are some of these aforementioned parameters referred during the nation-building process. As a matter of fact, the most important instrument in building a nation and demonstrating the national feelings and loyalties is anthems. Moreover, even the European Union comprehended the importance of the anthems in cementing the societies under the national categories and adopted the Odds to Joy part of Beethoven's 9th symphony as the anthem of the Union. In this context, this article aims to compare and contrast the European anthems over their words and remarks and display the socio-political dynamics referred in composing the anthems.

Key Words: Nation-building Strategies, National Anthems, National Identity, National Loyalt, Citizenship.

Jel Codes: F51, F54, F55

1. GİRİŞ: ULUSALCILIĞIN İNŞASI

Batı toplumlarının 18. yüzyılda başlayan zihni ve sosyal değişimi, birey ve topluma dair pek çok yeni yaklaşım ve konsepti kendi içinde barındıran süreçleri beraberinde getirir.

¹ Dumlupınar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, husamettininac@yahoo.com

² Dumlupınar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü

Ulusallaşma projesinin zihni dizaynı olan bu değişim, hem batının ve hem de batılı olmayan toplumların geleceğini etkilemiştir. Bu kurgu, aydınlanma çağı, akıl çağı, modern dönem, endüstri toplumu, uluslar ve ulusalcılıklar çağı olarak kavramsallaştırılır. Bu bağlamda, bu dönüm noktası batılı gelişim modelinin en önemli aşamalarından birisidir politik ve sosyal yapıdaki transformasyon, etniklikten ulusallığa geçiş sürecine zemin hazırlayan Fransız İhtilaline yol açmıştır. Böylece, birleşik ve homojen insan toplulukları yerlerini, ulusalcılığın tesiriyle, heterojen ve farklılaşmış sosyal yapılara bırakmışlardır. Balibar ve Wallerstein'e göre; ulusalcılık nosyonu tanımını işlevsel kılacak vatandaşlık, halk desteği (populism), etnik-merkezcilik (ethno-centrism), yabancı düşmanlığı (xenophobia) gibi unsurlara muhtaçtır (Balibar ve Wallerstein 1995: 62). Ulusalcılık, modernleştirici ve ilerlemeci yapısı nedeniyle modern bir olgudur. Bu nitelik; sosyal ve entelektüel hareketlilik ve modern-öncesi geleneksel dönemden ulusalcı modern zamanlara geçişin ifadesidir.

Ulusalcılığı farklı bakış açılarına göre ve çeşitli boyutlarıyla ele alan pek çok teori mevcuttur. Tüm bu kuramları üç tanımlama düzlemine göre kategorize edebiliriz (Karakas 2000: 35-39). Birinci kategori, ulusalcılığın modern bir fenomen oluşuna vurgu yapan teorilerdir. Bu kuram, çokça, Ernest Gellner ve Eric Hobsbawn tarafından dile getirilmiştir. Bu iki teorisyene ulusu ve ulusalcılığı modernleşmenin bir ifadesi ve tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişin sosyal bir dayanağı olarak algılamaktadırlar. Bu yaklaşıma göre, geleneksel tarım toplumu ulusun oluşumunu engeller, zira ulusun varlığı, kültürel farklılığın homojen bir bütünlük içinde yeniden tanımlanmasına, sanayileşmeye, kentleşmeye ve bireyselleşmeye bağlıdır. Çünkü sanayi toplumu kültürel homojenliği sağlar ve ulusalcılık da, mecburi şart olarak, bu homojenlik üzerinden siyasi ve kültürel sınırları tespit eder. İkinci kategori ise, ulusalcılığı ulusal topluluğun hissiyatının ve aidiyet duygusunun bir sonucu olarak alan Karl Deutsch ve Benedict Anderson gibi teorisyenleri içine alır. Bu kuramcılara göre, ulusal dil ve sembolizm, "hayali bir toplum inşasını" mümkün kılma kapasitesine sahiptir. Bu yolla, topluluğun duygularını; sloganları, idealleri, sembolleri ve seremonileri de teleolojik olarak kullanarak etkiler. Bu fikre inananlar, daha çok "inşa" ve "kurgu" ibarelerini kullanmayı tercih ederler. Yukarıda sözünü ettiğimiz üçüncü kategori - ki en bilinen temsilcileri Elie Kedourie ve Anthony Smith'tir - ulusalcılığı bir doktrin ve ideoloji olarak görenleri bir araya getirir. Bizim kanaatimize göre; sözünü ettiğimiz tüm kuram ve kuramcılarının üzerinde hemfikir oldukları ana varsayım ve ön kabullerden (a priori) bazıları şunlardır: Ulusalcılık modern bir olgudur. Ulus, ulus-devlet ve ulusalcılık birbiriyle ilişkili ve senkronize kurgulardır. Ulusalcılık bir toplumda homojenliği; toprak (vatan/patrie), ulusal dil, ulusal sınırlar, ortak değerler, ulusal ideoloji, eğitim, biz duygusu, semboller ve ulusal ekonomi parametrelerini kurgulayarak sağlayabilir.

Bu çerçevede, ulusalcılıkla ilişkili yukarıda kategorik olarak ifade ettiğimiz ana teorileri, yine bu kategorik ayrıma sadık kalarak detaylı bir şekilde irdelemeye çalışacağız.

Ulusalcılık denince ilk akla gelen en meşhur kuramcılardan Gellner, ulus-inşasının modern dönemde gerçekleştiğini belirtmesi ve politik düşünce ve sosyal değişimin şekillenmesinde maddi şartların belirleyici üstünlüğüne vurgu yapması nedeniyle ilk kategoride yer alır. Ona göre, ulusalcılığın doğuşu ve yükselişi doğrudan ekonomik saiklerle ilişkilidir. Bu hipotezini güçlü bir sosyolojik çözümlemeyle geniş geniş açıklar: Kentleşme, işbölümü, mesleki uzmanlaşma ve farklılaşma, sosyal mobilité gibi sosyal olgular bireyi ve atomize olmuş bireylerden müteşekkil bir sanayi toplumunun oluşumuna yol açar. Gellner bu toplumu şöyle tanımlamaktadır: "Sürdürülebilir ve kalıcı bir büyümeye dayanan, sürekli gelişme ve ilerleme beklentisi içerisinde olan ve ilerleme ve sürekli gelişme kavramlarının ilk defa içinde yaşanarak keşfedildiği toplum"dur (Gellner 1993: 22). Görüldüğü üzere,

Gellner'in teorisinde her sosyal ve politik değişim, ilerleme, gelişme ve kalkınma kavramlarına dayandırılır. Ne var ki, bu gelişme ve ilerleme için uygun zeminin oluşturulması da şarttır. İşte bu ortam; ulusal eğitimle sağlanacak bir "yüksek kültür"dür (high culture). Kellas'a göre bu eğitim, sanayide çalışan işçi ve yöneticilere verilen eğitim olmalı ve "yüksek kültür" asıl onlara kazandırılmalıdır (Kellas 1991: 42). Gellner kalıcı büyüme hedefine ulaşmak için toplumun kendi içinde yeniden üretimini yapmasını önerir. Bununla birlikte, bir toplum için, "insanlarının nefes alabilecekleri, konuşabilecekleri ve üretebilecekleri bir ortam olmalı; işte o ortam aynı kültürdür. Bunun ötesinde, şu an artık bir büyük ya da yüksek bir kültür olmalıdır ki, bundan sonra toplum bir daha farklılaşmasın, yerel bağlarla kendini sınırlamasın ve küçük cahilce gelenek ve kültürlere sapmasın" (Gellner 1993: 38).

Onun bu projeksiyonunda çeşitlik ve farklılaşmanın hiç de hoş karşılanmadığı kolayca görülebilir. Zaten eğitim sistemini, insanları yüksek kültürde bütünleştiren, homojenleştirici, disipline edici bir enstrüman olarak görmesi ve dil, kültür ve etnik gruplarıyla çeşitlilik kazanmış tarım toplumunun yerine homojen toplumu koymak istemesi de bunun ispatıdır. Öyleyse, ona göre, modern devletin ihdası için, kültürel çoğulculuk olmamalıdır ve insanlar en azından "yüksek kültür" düzeyinde buluşarak homojen bir kültüre sahip olmalıdırlar (Gellner 1993: 121).

Özetle, Gellner, ulusalcılığı bazı Avrupalı düşünürler icat etti, diye var olan bir olgu olmadığını; ulusun ve ulusalcılığın sosyo-ekonomik şartların belirlediği ve zorunlu kıldığı tarihsel bir mecburiyet olduğunu savunur. Onun tanımıyla ulusalcılık; "etnik sınırların iktidarı elinde tutanlarca şekillendirildiği, bu (etnik) sınırların politik sınırları aşmadığı politik bir meşruiyet teorisidir" (Gellner 1993: 1). Bu tanıma göre, eğitimi, dini, hukuku ve modern toplumu denetleyen güçlü bir politik otoritenin varlığı hayati önemi haizdir. Onun ulaşmaya çalıştığı modern toplum kendi ifadeleriyle şöyle tanımlanır: "modern toplum; alt toplulukların olmadığı, insanların bağımsız bireysel eğitimle değil, sosyalleşme süreçlerinden geçmek kaydıyla sosyalleştikten sonra kendilerini yeniden üretebildikleri ve dolayısıyla işbölümünün bir parçası haline gelebildikleri toplumdur" (Gellner 1993: 32). Görüldüğü üzere, Gellner, Marksist bir söylemle, insana ve bireye değişim ve dönüşüm sağlayıcı bir dinamik olarak önem atfetmeyen, her toplumsal olayı monist bir yaklaşımla ekonomiye bağlayan, toplumu; daima "sosyalleşmiş" (resmî toplumsal mühendislik projesini kabullenmiş) insanlara misyon yükleyen ve bireysel özgürlüklere tahammülü olmayan bir sosyolojik alan olarak algılayan, katı determinist (gerekirci) bir kuramcıdır.

Gellner'le aşağı-yukarı benzer fikirleri paylaşarak, ulusalcılığı modernleşmenin kaçınılmaz ve zorunlu bir sonucu olarak gören bir diğer teorisyen de Eric Hobsbawm'dır. Ona göre de ulusalcılık uluslardan önce gelir (Hobsbawm 1993: 24). Bu bağlamda, bu iki entite arasında var olduğu kabul edilen korelasyon, ulusalcılığın icat ve inşası süreçlerini açıklamayı amaçlar. Bu çerçevede, onun ana varsayımı; ulusun bir "kurgu"dan (construction) ibaret olduğu, modernleşme sürecinde yeni bir "icat" (invention) olarak ortaya çıktığı ve ülkesel toprağın (territory) varlığı ile hayat bulduğudur. O ulusalcılığı, zaman içerisinde çok ün kazanan ifadesi, "icat edilmiş gelenek"le (invented tradition) açıklar: "Zımnî ya da açık olarak kabul edilmiş kurallarla şekillendirilen, ritüel ve sembolik boyutu bulunan, belirli değerler ve davranış normlarının tekrarıyla meşruiyet kazanan birtakım pratiklerdir" (Hobsbawm 1993: 1).

Daha önce bahsettiğimiz gibi, ikinci kategoriye dâhil olan teorisyenler, ulusalcılık ulus-inşasının ve ulus kurgusunun bilincidir. Karl Deutch, ulus-inşasında sosyal iletişimin rolünü vurgulayan bir işlevselci olarak, ulusu; "bireyler arasında iletişimin görece etkinliği ya da tamamlayıcılığı" açısından tanımlar (Deutsch 1966: 188). Ulusal kültürün geleneksel ya da

modern-öncesi içeriğini, endüstrileşmeyle bağlantı kurmaksızın bulmaya çalışır. Kellas'a göre, Deutsch ulusal mitleri ve eski dilleri, modernleştirici iletişimler kadar ulusalcılığın malzemesi olarak görür ve ulus-inşası iletişim ve sosyal hareketliliğin ikiz süreçlerin sonucu olarak algılar (Kellas 1991: 38). Deutsch'a göre, 19. yüzyılda “demiryolları, telgraf, geniş kitap yayını, eğitim sistemiyle desteklenen seküler devlet, insanları bir araya getiren dünyanın endüstriyel transformasyonu ve ulusallık kavramının yaygınlaşması” ile iletişimde devrim yaşandı (op cit. : 188). Deutsch insanların kendi yerel kimliklerini ve sadakatlerini, ulus-inşa süreçlerinde daha geniş ekonomik ve politik birimlerle kendilerini tanımlamak uğruna kaybedeceklerine inanır. Bu çerçevede ulusalcılığın yabancıları dışlama ve kitlesel eğitim sistemini kullanarak ataların mitlerini ve akrabaların geleneklerini yaymak hususunda modern-öncesi etnik kimlik savunucularından daha etkili olduğunu iddia eder (Ibid.: 216).

Benedict Anderson'ın fikir ve çalışmaları pek çok açıdan Deutsch'un teorisini tamamlar mahiyettedir. O ulusalcılığın inşasının, bir sosyal iletişim modeli olarak matbaa kapitalizmi (print capitalism), dil ve hacılık / hac ziyaretleri (pilgrimage) nosyonları üzerinden oluşan tasavvurla (imgelem/imagination) şekillendiğini ileri sürer. Kellas'a göre, Anderson'ın orijinalliği insanların hangi koşullarda, niçin ve nasıl kendilerini ulusun bir parçası olarak tasavvur ettikleri sorusuna cevap aramasıdır (Kellas 1991: 45). Anderson, ulusalcılığın doğuşunda en önemli faktörün “matbaa kapitalizmi” olduğunu görür. Bu kavramla ulus fikrinin ve ulusalcılık ideolojisinin geniş ölçekte dünyaya yayılmasında etkin rol oynayan ticari matbuatı kast etmektedir. “Hayali Cemaatler” (Imagined Communities) adlı kitabında Anderson, kapitalizmle matbaa teknolojisinin bir araya gelmesi sonucu insan dillerinin çeşitliğinin ön plana çıktığını ve bunun da modern ulusun oluşumunun ilk aşaması olan hayali bir yeni topluluğun teşkil ettiğini ifade eder (Anderson 1991: 42-43). Ona göre matbaa kapitalizmiyle uluslar pek çok insan tarafından “tasavvur edilebilir” hale gelir ve dilsel ulusalcılığın (linguistic nationalism) temelleri atılmış olur. Bu yolla, matbaa dilleri standartlaştırır ve kapitalizmin gelişmesine hizmet eder ve devleti merkezileştirir (Ibid.: 55). Ulusalcılığın modern dünyanın her toplum tipinde nasıl bulunabildiğini hacılık ya da hac ziyaretleri nosyonuyla açıklar (Ibid.: 55). Onun projeksiyonuna göre, hacılık ulusun sınırlarını tanımlamasına ve insanların kendilerini politik entitelerle ifade etmesine hizmet etmiştir. Genel anlamda bakıldığında, Anderson'ın ulusalcılığın oluşum koşullarını irdeleyerek, bu ideolojinin psikolojik boyutunun altını çizdiği söylenebilir. Ne var ki, kavramsallaştırması ve iddiaları müphemdir ve pek çok açıdan tartışmaya açıktır. Örneğin, teorisini matbaa kapitalizmine ve diline bağlaması, hem matbaanın ulusu oluşturabileceği gibi yıkma olasılığı taşıdığı ve hem de ulus bilincinin inşasında etnik ve ulusal grupların etkisini göz ardı ettiği eleştirilerine maruz kalmasına yol açmış, çok tartışmalı “hac ziyaretlerini” tek başına çözümlemesinin merkezine yerleştirerek monist bir metodoloji benimsemesi de kuramın inandırıcılığını tehlikeye atmıştır.

Ulusalcılık tartışmaları açısından en önemli figürlerden birisi de bu kavramı, ideolojik aidiyet duygusuyla açıklamaya çalışan Elie Kedourie'dir. Bu bağlamda, Kedourie ulusalcılığı; Avrupa'da, 19. yüzyılın başlarında icat edilen bir doktrin olarak tanımlar. Kedourie, kitabı Ulusalcılık'ta (Nationalism) bu doktrin ana unsurları şu şekilde ortaya koyar: “doktrin, insanlığın doğal olarak uluslara ayrıldığını, ulusallığın ayırt edici nitelikleri olduğunu ve biricik meşru hükümetin de ulusal hükümet olduğunu ifade eder” (Kedourie 1966: 9). Aidiyet duygusuna vurgu yapan Kedourie, bu duyguya özel bir anlam atfetmiş ve onun dönüştürücü gücüne temas etmiştir. Almanların sırf bu aidiyet duygusundan dolayı, kendilerini ötekilerden farklı tanımladıklarını ve zemini sağlam temellere dayanan, istikrarlı bir toplum özlemine ulaşmak için kendilerini maceraya sürüklediklerini iddia eder (Ibid.: 101). Ona göre doktrin insanları birbirinden ayrı ve bağımsız uluslara böler ve her

ulus için bağımsız bir devleti öngörür. Özetle, ulusalcı doktrinde, “dil, ırk, kültür ve bazen din bile aynı primordiyal entiteleri, yani ulusun farklı boyutlarını algılamada sağlam ipuçları sağlayabilir (Kedourie 1994: 49).

Aidiyet duygusuna bağlı ulus-ınşa stratejilerine değinen bir diğer bilim adamı Anthony Smith, ulusalcılığı; “var olan ya da potansiyel ‘ulus’ için otonomi, birlik ve kimlik yaratmak için girişilen bir ideolojik akım” olarak tanımlar (Smith 1973: 153-154) ve ulusalcılığı devlet ideolojisi olarak görür. Başka bir ifadeyle, ulusalcılık, ulusu merkezi bir konuma yerleştirir. Smith’in ayırt edici özelliği; ulusal bilincin esas ve özünü modern-öncesi topluluklarda aramasıdır. Böylece, etnik kimlikler arasındaki sürekliliği kabul etmiş olur. Bu kabulün mantıksal bir uzanımı olarak, ulusal kimliğin ve ulusalcılığın modern bir olgu olmadığını savunur. Bunun yerine, dinin kimlik oluşturucu bir parametre olarak eski önemini yitirmesi, merkezi ve bürokratik devletin doğuşu gibi birtakım sosyolojik nedenle etniklikten ulusallığa geçiş sürecine dikkat çeker. Ona göre; “modern ulusların ve ulusalcılığın eski etnik kavram ve yapıları genişletmek ve derinleştirmekten başka bir şey yapmadığını iddia eder” (Smith 1986: 216). Smith’in modern-öncesi dönemle ilgili ulusal mit ve sembollere, daha önce sözünü ettiğimiz ve Gellner ve Anderson’da örneklerini bulabileceğimiz modern yeniliklerden daha fazla ehemmiyet verir. Nitekim Kellas’a göre, “Smith ulusal kültürü neredeyse tamamen modern-öncesi geleneksel içeriğe indirger ve sanayileşmeden pek de bahsetmez (Kellas 1991: 49). Ulusalcılığın oluşumunu somut ve kurumsal boyutlarıyla ele almayan Smith, ulusalcılığı dünya politikasının baskın ideolojisi olarak sayar, ‘etni’ (ethnie) kavramıyla etnik grubun süreklilik arz eden niteliklerini açıklar ve Ulusların Etnik Kökenleri (Ethnic Origins of Nations) başlıklı eserinde, etniklikten ulusallığa geçişi sosyolojik çözümlenmeye tabi tutar: “son tahlilde, kullanılan araçların aksine, ulus ile etnik kimlik, etniklik ile ulusalcılık arasında dikkat çekici bir süreklilik vardır ama bu kimliksel süreklilik anlamına gelmez” (op. cit. : 216). Modern ulusla etnik öz arasında güçlü bağlar kuran Smith, “birleşik toprağı, ekonomisi, kitlesel eğitim sistemi ve ortak yasal hakları bulunan tarih ve kültür topluluğu” olarak tanımladığı ulusun özünü, etnik öz (ethnic core) kavramıyla açıklar (Smith 1989: 342).

Sonuç olarak, neredeyse tüm kuramcılar, yukarıda aktardığımız gibi, ulusalcılık ulusun çıkarlarını savunmayı amaçlarlar; ulus-devleti politik bir birim olarak görürler; ulusların kendi geleceklerini tayin hakkını (self-determination) kaçınılmaz politik bir talep olarak görürler. Tüm bunlara ek olarak, Kellas tüm bunları içeren kapsamlı bir tanımla ulusalcılık hakkında şunları söyler: “ulusalcılık; hem bir ideoloji, hem insanlardaki ulus bilinci, hem bir davranış biçimi ve hem de adına ulus denen insan topluluğuna aidiyet duygusuna dayanan bir hayat projeksiyonudur” (Kellas 1991: 20).

2. ÇOK KÜLTÜRLÜ KİMLİKLERİN İNŞASI: ULUS-ÖTESİ SOSYO-POLİTİK ANALİZLER

Günümüz politik yapısında meydana gelen toplumsal gelişmeler; ulusalcılık ve ulus anlayışını pek çok açıdan köklü bir değişim ve dönüşüme uğratmıştır. İş, emek, sermaye, insan ve hizmetin küreselleşme olgusuyla dolaşımı, kimliklerin bir ulus-devletin sınırları içerisinde kalmasını imkânsız kılar. Kaya’nın ifade ettiği gibi, “küreselleşme çağında etnikliğin ve etnik-ulusçuluğun yeniden dirilişi, sosyal ve ekonomik problemleri çözmeye yetersiz kaldığından dolayı ulus-devletin meşruiyetini ve üstünlüğünü yitirmesine yol açar” (Kaya 2000: 234-235). Bu gelişmeler birbiriyle mücadele halinde farklı kültürel çeşitliliklerin ulus-devletlerin sınırında doğmasına neden olur. Böylece, devletin sınırı Koundoure’nin ifadesiyle mutlak anlamını yitirir: “Böylece sınır bir metafor haline dönüşür ve özgün ulusal sosyo-politik bağını kopartır ve ulus kavramının içinde barındırdığı gizem

tarafından kurgulanarak şekillenen ulusal eylemleri gizleyen evrensel ve kültürel sembole dönüşür (Koundoure 1998: 72).

Yukarıda kısaca ele aldığımız sosyo-politik gerekçeler nedeniyle ortaya çıkan transformasyon, toplumda süregelen kültürel farklılıkları özenle koruyan sosyolojik kategorilerin varlığı durumu” (Yürüşen 1997: 27-28) olarak tanımlanan “çok kültürlüğün” oluşumuna yol açtı. Bu tanıma bağlı olarak, çok kültürlülüğün farklı kültürel toplulukların homojen olmayan bir politik çatıda eşit birlikteliğine dayanır. Bu bağlamda, Berry çok kültürlülük modelinin gerçekleşmenin iki şarta bağlı olduğunu; bunlardan birisinin etnik çeşitliğinin korunması ise, bir diğersinin de bu kimliklerin arasında kurulması umulan pozitif ilişkiler ağıdır (Berry 1986: 35-47). Öte yandan, çok kültürlülük modelinin inşası, Blinsky’nin perspektifinden iki şekilde yansır: “Kurumsallaşmış sosyal politikalar ve bireysel ve sosyal düzeyde psiko-sosyal tutum ve davranışlar” (Blinsky 1981: 29). Kymlicka’ya göre, kültürel çeşitliliğin iki tarzı çok kültürlülük koşulların oluştuğunda doğabilir: “bunlardan birisi, hakim kültüre entegrasyon hususunda gönülsüz olan ve geçmişte özerk ve sınırları belli bir toprağa bağlı olduğu halde şartların zorlamasıyla bir devletin sınırları içerisinde bırakılmış ulusal azınlıkların varlığıdır. İkinci kültürel çeşitlilik ise; farklı etnik grupların birey ya da aile göçleriyle bütünleşmiş devlete eklenmesiyle oluşur (Kymlicka 1995: 37-45). Bu durumda birleşik bir kültürel topluluğa dayanan ulusal kimlik nüfusun varlığına ve bekasına zarar veren bir enstrüman haline gelebilir. Bu büyük tehlikeyi bertaraf etmek için çoklu kimlikler (multiple identity) teşvik edilmeli ve bu kimliğin içselleştirilmesiyle bireylerin kendi etnik kimliklerinin dar sınırlarında boğulmaktan kurtulmaları, özgürleşmeleri ve kimliklerine farklı çeşniler katıp zenginleştirerek çok kültürlü toplumla uyum ve entegrasyon imkanı sağlanır. Bunun en güzel örneklerinden birisi Batı Avrupa’da yaşayan dört milyonun üzerinde bir nüfusa sahip olan Türklerdir. Burada yaşayan Türkler “.... farklı bir sosyal arka plana sahip olup, içinde yaşadıkları toplumla, farklı kültürel çevrede yaşamının dışında çok az bir kültürel ortaklığı paylaşıyorlardı...” (Kuran-Burçoğlu 1997: 116). Bununla birlikte, bazı yazarlar çokkültürlülüğü farklı boyutlarıyla irdelemektedir. Örneğin, Çağlar, çok kültürlülüğün ulusal kimlikle etnik kimlik arasında sıkışıp kalan patolojik bir “tireli” (hyphenated) kimlik yarattığından bahisle; “Alman-Türkler tek bir heterojen kimlik oluşturamadılar. İki farklı kültürün sınırlı alanında kaldılar ve kültürel hiyerarşi ve sınırları yıkamadılar” demektedir (Çağlar 1997: 173).

Kanaatimizce bir devletin çok kültürlü nitelik taşıyabilmesi için çeşitli kültürlerin bir araya gelmesiyle oluşan kimliklerin bir sentez oluşturması gerekir. Nitekim Habermas bu sentezin meşruiyet temelini şöyle açıklar: “demokratik devletin politik toplumun kimliğini koruma zorunluluğu vardır. Hiç kimse bu kimliğin değiştirilmesini öneremez. Zira bu kimlik; göç dâhil, ülkelerin kültüründen özgürleşen etnik unsurlardan değil, politik kültürden türeyen anayasal ilkelere dayanır” (Moddod 1997: 17). Bu bağlamda, çok kültürlülük olgusu; Charles Taylor’ın “tanınma” (recognition) teorisi, Habermas’ın “ulus-ötesi anayasal vatandaşlık” (post-national constitutional citizenship) kuramı ve “küresel kimlik” (global identity) nosyonu ile çok daha iyi anlaşılabilir ve pratiğe aktarılabilir.

Taylor’ın tanınma politikası Kanada ve Avustralya’da uygulama alanı bulan ünlü bir teoridir. Bu teori tanınma ve kimlik arasında bağ kurar: “kimliğimiz kısmen tanınma yoluyla şekillendirilir” (Taylor 1994: 25). Biz bu ibareden, çok kültürlü devletlerde yaşayan azınlık gruplarının devletten; kendi farklı, orijinal ya da farklılaşmış kimliklerinin tanınması talebinde bulduklarını, bu talebin devlet tarafından akis bulmasının, yani ancak kabulünün akabinde etnik grupların kendi kimliklerine sahip çıkabildiğini anlıyoruz. Aksi takdirde, kuşkusuz ki, ya bu gruplar kimliklerini kaybedecekler ya da yaşadıkları toplumdan ayrışma yolunda yeni arayışlar içerisine gireceklerdir.

Taylor'a göre; tanınma insanın en hayati ihtiyacıdır ve modern zamanlarda, sosyal hiyerarşinin çöktüğü, kültürler arasında eşit statünün yaratıldığı ve cinsiyet ayrımının sona erdirildiği demokratik toplumlarda "tanınmama" (non-recognition) ya da "yanlış tanınma" (misrecognition) yerini, "eşit tanınma" (equal recognition) nosyonuna bırakır (Ibid.: 26-27). Haddi zatında Taylor, grup kimliği yerine öncelikli olarak bireysel kimliğin tanınmasına önem verir (Ibid.: 28). Buradan çıkartabileceğimiz sonuç şudur: Bir kişi bir diğerini tanımlarken kişinin kendini tanımlarken kullandığı parametreleri aynen kullanmalıdır. Bu talep, doğrudan kişinin kendi bilinci (self-awareness) ve kendini kimliklendirmesiyle/kimlik edinimiyle (self-identification) doğrudan alakalıdır. Bu bağlamda, Taylor'ın sihirli "otantiklik" (authenticity) kavramından yararlanmak durumundayız. Ki Taylor, bu kavramı, Trilling'in "İçtenlik ve Otantiklik" (Sincerity and Authenticity) başlıklı kitabından ödünç almıştır (Ibid.: 28). Bireyin öznel ve özgün bir kimliği, herhangi bir toptancı (totalistic) anlayışın ve grup baskısının boğuculuğuna maruz kalmaksızın elde etmesi durumunda, toplumsal tasavvurda (imajinasyon) sosyal hiyerarşiler çökecektir. Bu çerçevede Taylor kimliğin diyalojik (diyaloga açık) karakterini ve bu etkileşimde "önemli öteki"nin (significant other) varlığını kabul eder (Ibid.: 31-33). Ne var ki, Taylor'ın "tanınma" teorisi, her ne kadar kültürel farklılıkları güvence altına almayı amaçlayan bir politika önermiş olsa da bu modelin Kanada ve Avustralya'daki uygulamalarında çok kültürlüğün korunması adına "çok kültürcülük" (multiculturalism) yapılmıştır. Ne var ki aynı kesimlerin benzer kültürel kategori ya da kolektif kimlik içerisinde bulunan kişilerin farklı kültürlere ait talepleri (örneğin bir Fransız'ın İngiliz okuluna gitme talebi) engellenerek, var olduğu kültürel farklılığı sürdürmek için yeni bir farklı çok kültürlü modelin oluşması (örneğin İngilizce konuşan Fransız) engellenmiştir.

Kültürel çoğulculuğu ve çok kültürlüğü sağlamanın bir diğer yolu da "vatandaşlık kimliği"dir. (citizenship identity). Bu kimlik; zenciler, kadınlar, özürlüler, geyler, lezbiyenler, etnik ya da dini cemaatler gibi, hâkim kültürden farklılaşan dezavantajlı grupların dışlanmasını engellemeyi amaçlar. Marshall'a göre; vatandaşlık kimliği; politik bir toplulukta üyelerin haklar ve ödevler manzumesi içerisinde ulusal kimliğin bir parçası olmasıdır" (Marshall 1995: 101). Kendilerini "kültürel çoğulcu" olarak tanımlayan Kymlicka ve Norman'a göre ise, belirli bir grubun üyesi olarak değil, aynı zamanda birey olarak ve ilk defa Iris Marion Young tarafından kullanılan "farklılaştırılmış vatandaşlık" konsepti içinde bulunduğu politik toplumla bütünleşmektir (Young 1999: 258). Bu kavramsallaştırmaya göre, dezavantajlı gruplar özel çok kültürlü haklara sahip olmalı, politik süreçte özel temsil hakkını ellerinde tutmalı ve daha geniş toplumsal yapıda kendi kendini yönetme haklarını kullanmalıdırlar (Kymlicka ve Norman 1995: 302). Ne var ki, bazı insanlar, genel kabulün aksine, "farklılaştırılmış vatandaşlık" konsepti ile vatandaşlık fikrinin çatışma halinde olduğunu savunurlar.

Zira, yine bu anlayışı savunanlara göre, vatandaşlık eşit haklar ve eşit tutuma dayanan bir yaklaşımken, çok kültürlü haklar azınlıkların farklılıklarını vurgulamasını özendirerek ayırmaya teşvik eder. Ancak, Glazer, bu yaklaşım yerine çok kültürlülüğün şu pozitif boyutuna dikkat çeker: "çok kültürlü toplumda yaşayan birey ve gruplar tüm enerjilerini dezavantajlar üzerine odaklayarak grup haklarını garantiye almaya çalışırlar" (Glazer 1983: 304). Bize göre, eğer insanlar içinde yaşadıkları toplumda farklılıklarıyla beraber, farklılıklarını yitirmeden iç içe ve yan yana yaşama pratiğini gerçekleştirebiliyor ve hakim kültürün baskın ideolojisini benimsemek zorunda bırakılmıyorlarsa, daha fazla birbiriyle kenetlenenler ve toplumsal entegrasyon ve harmoni, daha önce hiç olmadığı kadar sağlam bir zemin üzerinde yeniden inşa edilmiş olacaktır.

3. ULUSA İNŞA STRATEJİLERİ BAĞLAMINDA AVRUPA MİLLİ MARŞLARI

Avrupa milli marşları Avrupa halklarının çok çeşitli şekillerde ülkelerine bağlılıklarını ve sadakatlerini gösterir. Öncelikle Avrupa milli marşlarında ön plana çıkan merkezi temalara göz atalım. Milli marşların ana teması diğer milli marşların ikincil ya da açıklama fonksiyonu bulunan bir veya daha fazla temasıyla neredeyse her daim bağlantılıdır. Dahası, aşağıda tema 3'te bahsettiğimiz en merkezi Tanrı teması diğer temalar altında daha az bahsedilmiş veyahut tamamıyla dışarıda bırakılmıştır.

Avrupa milli marşlarının metinlerini okuduğumuzda, bu marşların Avrupa arka planlarına hiç temas etmedikleri çok çabuk ortaya çıkar. Belki de bu uluslara “Avrupa” aidiyetleri önceden bahsedilmiş olarak mı görülmektedir? Her halükârda, “Avrupa” milli marşlarının çeşitliliği, analizimde de ortaya konduğu gibi, çok geniş ve değişken niteliklidir.

Avrupa milli marşlarının analizi birkaç bakımdan bu marşların birbirlerinden ayrıştıklarını ortaya koyar. İfade ettikleri ana temalara baktığımda, sekiz değişik tipte milli marş karşımıza çıkmaktadır:

1. Minik (küçük) Avrupa devletlerinin marşları. Milli marşların çeşitliliği burada başlar. (4 durum)
2. Ön plana yerel halkın ait olduğu ülkenin tabiat güzelliklerini çıkaran milli marşlar (7 durum)
3. Mesajın merkezine Tanrıyı yerleştiren milli marşlar (15 durum)
4. İlk sırada halkın genel manada ülkelere bağlılıklarını ifade eden milli marşlar. (4 durum)
5. Ulusun yeniden dirilişinin ana tema olduğu milli marşlar. (8 durum)
6. Bazen diğer ana değerlerin yanında olsa da ana temanın özgürlük olduğu milli marşlar. (7 durum)
7. Ana temanın ülkeye has olduğu milli marşlar. Moldova ve Azerbaycan (2 durum)
8. Milli ya da metni olmayan marşlar. (1) (3) durum

Avrupa nüfusuyla Avrupa ya da Avrupa Birliği arasındaki ilişki, - marşlar üzerinden gösterildiği üzere - özellikle son 20-30 yılda oldukça zayıftır. Avrupa Birliğiyle olan bu zayıf bağ ve geliştirilmeye muhtaç özdeşleşme hissi, İkinci Dünya Savaşı sonrası kurulan devletlerdeki nüfusun pozitif intibakı ile tezatlık oluşturur. Yaptığımız diğer bir gözlem ise toplu bir şekilde söylenen milli marşın genelde söyleyenlerin milli dayanışma ve birlik özlemini güçlü bir şekilde ifade etme gereğinden kaynaklandığıdır. Bu aynı zamanda “Biz” ve “Ötekiler” arasındaki farkı ortaya koymaktadır. İşte bu sebepten dolayı önemli futbol maçlarından sonra kazananlar, bu farkı herkese tescil ettirmek amacıyla milli marşı okurlar.

Fakat 13 Ocak 2015 günü Fransız Meclisinde, yazıldığından neredeyse bir asır sonra ilk defa Fransız Milli Marşı Marseillaise'in okunması, diğer bir kolektif duygu sebebiyle gerçekleşmişti. Charlie Hebdo'nun yayın kuruluşunun birçok üyesinin ve Paris'in başka bir yerinde de Yahudi süpermarketinin müşterilerinin teröristler tarafından öldürülmesine duyulan nefretin bir tezahürüydü.

Şüphesiz ki bu olumsuz gelişmenin asıl nedeni, Avrupa seviyesinde ve milli düzeydeki politikacıların Avrupa iç pazarının genişlemesine olan aşırı istekleriydi. Nitekim Birlik'in üyesi olarak birliğe dâhil olmak arzusu içinde olan birçok yeni ülke, çözünürlüklerin yani adapte olma esneklik derecelerinin yeterlilik garantisi olmadan üye olarak kabul edilmiştir. AB'nin bu genişleme süreci üye ülkelerin vatandaşlarına danışılmadan ve olası olumsuz sonuçlarının niteliği hakkında uyarılmadan devam etmiştir. Tüm bu nedenlerden dolayı

sıradan bir Avrupa vatandaşı, Avrupa Birliğini karakterize eden aşikâr devasa demokratik açığı kapatma gayreti olan bir sisteme değil, demokratik bir sistem olarak Avrupa Birliğine onay vermişti.

“Mevcut Avrupa karar verme sürecinin opaklığı, gelecek vizyonu eksikliği – özellikle küresel pazar ve sivil toplum arasında ki ilişkilerde- ve AB düzeyinde ulusal karar verme ve karar vermedeki bazen zor olan sınırların AB kurumlarının gelişmesinin önündeki engeller olduğunu” daha önce ifade etmişim (İnaç 2007: 13-15). Bunun sert bir yargılamadan ibaret olduğu ve neler olup bittiğini anlamak için biraz çaba harcayınca durumun bu kadar da kötü olmadığı da tartışmaya açılabilir. Ancak çoğu durumda, ulusal parlamentolar Brüksel’de olan bitenleri kontrol edemedikleri, demokratik hak ve hürriyetlerinin baypas edildiği ve azaltıldığı (baltalandığı) hissindedirler. AB vatandaşlarının karar-verme düzeyinden çok uzak oldukları ve oy kullanarak bu sürecin ortaya koyduklarını gerçekten etkileyemedikleri gibi çok güçlü bir kanaate sahip olmalarına da şaşırılmamalıdır. Dolayısıyla, sandık başına çağırıldıklarında da oy kullanmaya gidenlerin sayısı çok azdır. Bu durum hakkında AB Parlamentosu kitlesel medya ile beraber önemli bir rol üstlenebilir. Fakat şu ana dek, bir AB vatandaşı ve entelektüeli olan Berting, Avrupa Birliği’nin yapısal ve kurumsal reform adı altında yaptığı devam edegelen şeylerden hiç etkilenmediğini kayıtlara geçirmiştir (Berting 2006: 193).

Son on yıl süresince, daha demokratik yönde atılan gerçek ve anlamlı bir gelişme gözlemek pek de mümkün değildir. Maalesef ki bu zaman diliminde demokrasi açısından olumsuz gelişmeler müspet olanlarla kıyas kabul etmeyecek kadar yaygın ve etkili hale gelmiştir. Kendilerini Avrupa Birliği’nin liderleri sayan ülkelerin yaptıkları açıklamalara dayanan bir hiyerarşiye doğru ilerleyen yobaz ve hantal bir sistemden söz etmekteyiz. Artık köhnemiş ve demode ülkeler oldukları tarihçe tescillenmiş ülkeler olan Fransız- Alman ikilisinin AB’nin lideri olduklarını iddia eden argümanlarla bu kadar sıklıkla karşılaşmıyor olmamız ne büyük talihsizliktir? Her halükarda, bu tarz liderliğin sonuçları hiç de olumlu değildir. Bu periyod süresince, geniş nüfuslu üye devletler içerisinde politik desteğin mütemediyen azaldığı aşikâr hale gelmiştir. Azalan halk desteği, AB’ye duyulan coşkunun girerek azalması ve sıklıkla şiddet içeren şekilde kendini ortaya çıkartan, politik olarak sorumlu kişilerin de dâhil olduğu AB karşıtı olumsuz tavırların güçlü bir şekilde yükselmesi şeklinde kendini belli etmektedir.

3.1. Marşlar Bakımından Avrupa Ülkelerinin Kategorik Analizi

3.1.1. Küçük Avrupa Devletlerinin Milli Marşları

Milli marşların ne denli çeşitlilik ve farklılık arz ettiğini küçük ülkelerin oluşturduğu örneklerde açıkça görebiliriz. Çok küçük, en azından topraklarının kapsadığı alan ölçüldüğünde, küçük olan devletlerle başlıyorum. En küçükleri: Andora, Malta, Monako ve San Marino’dur.

Andora’nın milli marşı “Büyük Şarlman, bizi (Saracen’lerden) Müslümanlardan kurtaran Babamız” mısralarıyla başlar. Andora bir Prens, iki ülke arasında ki Bakire devlet, Karolenj imparatorluğunun hayatta kalan tek kızı ve on bir yüzyıldır bağımsız olan devlet olarak tarif edilmiş. Karolenj imparatorluğu tarih olmuş olsa da, Andora aslında bir Avrupa devletidir.

Malta milli marşı Tanrı’ya “İsmi bize çok sevgili olan anavatanı” koruması için yalvarışla başlar. Bu yakarış “Kim yönetirse, akılla yönetsin! Merhametle hükümsün içimizde ki güç artsın! Hepimizi uyum ve barış içinde kutsasın!” şeklinde milli marşlarda sıklıkla ifade edilen klasik isteklerle devam eder.

Benzer durumu Monako milli marşında daha katı şekilde yine görürüz: “Aynı gelenekleri paylaşıyor, aynı dine inanıyoruz. Her daim aynı prene sahip olmaktan onur duyarız. Ve kimse bizi değiştiremez.” Bir bakıma aynı geleneklere, aynı dine ve aynı hanedana olan vurgu bazı yönlerden modern manada pek de Avrupalı değildir!

San Marino milli marşı son kalemde İtalya cumhuriyetine bağlılığını ifade eder.

Bu dört küçük devletin milli marşları milli kimliklerini sunmak için oldukça değişik yöntemlere sahiptir. İlerleyen sayfalarda göreceğimiz gibi bu küçük devletler diğer devletlerde, özellikle İskandinav ülkelerinde olduğu gibi onları çevreleyen doğal çevreden pek bahsetmezler.

3.1.2. Yerel Halklarının Ait Olduğu Ülkenin Tabiat Güzelliklerini Ön Plana Çıkaran Milli Marşlar

Doğal çevrenin güzelliğinin vurgusu milli devletlerin marşlarında çoğunda ön plandadır. Bu ülkelerin vatandaşları öz topraklarının doğal manzarasına esastan bağlı olduklarını söylerler. Bu durum İsveç, Danimarka, Norveç, Finlandiya, Lüksemburg, Avusturya ve Hırvatistan için geçerlidir. Bu tema özellikle İskandinav ülkelerinde ön plandadır.

İsveç milli marşı ülkenin şanlı geçmişine de atıfta bulunur fakat büyük çoğunluğu doğal manzaranın güzelliği hakkındadır. Ve sonunda: “Evet, Kuzeyde yaşamak ve ölmek istiyorum.”

Danimarka milli marşı da aynı mizaçtır. “Tuzlu doğu sahilinde koca kayın ağacıyla beraber duran sevimli bir ülke vardır.” Burada da geçmişle bağlantıyı ve “bizim eski (yaşlı) Danimarkamız sonsuza dek yaşamalı” isteğini görüyoruz.

Norveç milli marşı da ülkeye bağlılığı merkeze alır. “Evet, binlerce eviyle boylu boyunca uzayan, yalçın, eskimiş, denizin üstündeki bu ülkeyi severiz.” İhtişamlı geçmişe ve kahraman ordulara da değinirken, açık ve net bir şekilde kralın ve milli dayanışmanın öneminden de bahseder: “Sınır muhafızımız olarak bizzat kralımız dik ve güçlü durur ve en önemli silahı da bizim kardeşlik ahdimizdir.”

Bir kuzey ülkesi olarak Finlandiya'nın milli marşı da bu kuzey yurduna, atalarının yurduna bağlılığa vurguda bulunur.

Avusturya milli marşı ‘güçlü bir kalp gibi’ kıtanın ortasındaki bu toprağın nasıl zorluklarla elde edildiğine değinerek güzel doğasını tasvir eder. Ve tabii ki birlikten ve gelecek yüzyılları karşılamak için atayurda bağlılık yemini etmenin gereğinden bahseder.

Hırvatistan milli marşı da vatanın güzelliğini destanlaştırır. Destansı geçmişe yönelik referanslar azdır. Ancak ana tema sanki dünyaya Hırvatların dağları, büyük nehirleri, engin mavi denizi ve vatanlarını sevdiğini göstermektir.

Kuzeybatı Avrupa'daki Lüksemburg'un da ülkenin doğal güzelliğini vurgulayan, vatandaşlarının kalbinde yaşayan ve tüm risklere değer bir vatandan bahseden bir milli marşı vardır. Fakat bu marşta “eli dünyadaki milletleri yöneten Göklerdeki Sen, Lüksemburg'u yabancı devletlerin baskısından ve her türlü mihnetten koru” şeklinde bir duanın da eklendiğini görürüz.

3.1.3. Mesajın Merkezine Tanrıyı Yerleştiren Milli Marşlar

Bir sonraki milli marşlar kategorimiz, ait olduğu ülkenin ve halkın ulusal yetkililerinin koruyucusu olarak Tanrı'nın merkezde olduğu milli marşlardır. Bu ana temayı Hollanda, Birleşik Krallık, İsviçre, İzlanda, Slovenya, Arnavutluk, Estonya, Macaristan, Letonya, Lihtenştayn, Bosna-Hersek, Sırbistan ve Türkiye milli marşlarında görürüz.

Hollanda millî marşı Avrupa'nın en eski millî marşıdır. Wilhelmus'un tarihi yüzyıllarca öncesine dayanır. Wilhelmus Hollanda Cumhuriyetinin millî marşıydı. 1568 den beri birçok resmi törende, Haarlem Kuşatmasında, 18 Eylül 1578 de Oranj Prensinin Bürüksele girişi gibi birçok önemli olaylarda söylenmiştir.

Napolyon devrinin akabinde Hollanda monarşisinin kurulduğu zaman diliminde Wilhelmus henüz bir millî marş değildi. Oldukça kraliyetçi hatta ırkçı yeni bir millî marş olan 'Wien Neerlandsch bloed door d'aderen vloeit' millî marş olarak kullanıldı.

1932 yılında yeniden Wilhelmus ile değiştirildi. Bu millî marşta, Hollanda bölgelerinin İspanya ayaklanmasının lideri olan Oranj'lı William ya da Nassau'lu Willam'ın (3. William) ölümüne dek ülkesine olan sonsuz inancını ifade eder. Tanrı'nın kalkanı ve dayanağı olduğunu da beyan ederek, bunun asla onu yalnız bırakmayacağını umduğunu belirtir.³

Birleşik Krallığın millî marşı da Tanrı merkezlidir. Hollanda millî marşıyla karşılaştırsak, Tanrıyla ilişkisi aksi yöndedir. Hollanda millî marşında Tanrıya sağlam bağlılığını belirten Oranj'lı William'dır. Britanya'nın millî marşında ise, Tanrıya sadakat gösteren kullar yerini kraliçenin tebaalarına bırakmıştır: "Tanrı merhametli Kraliçemizi korusun, Tanrı Merhametli Kraliçemizi korusun, kraliçemiz çok yaşa!" diyerek kraliçelerinin (ya da krallarının) ve kendilerinin daha büyük başarıları için tanrıya dua ederler. "Ey Efendimiz, Tanrımız gelsin, tüm düşmanlarını dağıtsın ve bozguna uğratsın onları, oyunlarını bozsun, kirlî oyunlarını boşa çıkarsın."

İzlanda millî marşı da güçlü bir şekilde Tanrı merkezli olsa da Hollanda ve Britanya millî marşlarından oldukça farklıdır. İzlanda millî marşı olan "Lofsöngur"da Tanrı ile insanlar arasında, aşağıdaki satırlarda da görüldüğü üzere bir aracı yoktur: "Ey ülkemizin Tanrısı, ey ülkemizin Tanrısı, Senin şanını, şanlı ismini kutsuyoruz" ve daha sonra daha bariz bir şekilde "Babamız, nesillerdir Efendimiz, en önemli hikâyelerimizi söyleriz. Söyler ve bizim tek korunağımız olduğun için binlerce yıldır şükranlarımızı sunarız. Söyler ve bizim talih çarkımızı yarattığın için gözlerimizde yaşlarla teşekkür ederiz."

Letonya millî marşı da Tanrıyla Letonlar arasına aracı katmanlar koymayan Tanrı merkezli bir millî marştır : "Tanrı Letonya'yı kutsasın, sevgili vatanımızı. Kutsasın Letonya'yı, kutsasın onu, yalvarırız Sana."

Gürcistan millî marşı da Tanrıyı, ülkenin güzellikleri ve şu an hüküm süren özgürlükte birlikte vatanın merkezine koyar.

Bu aracı durum Sırbistan millî marşında da yoktur. Tanrı tam merkezi konumdadır. O adalet Tanrısı, Sırbistan'ın umududur. Bu genç özgürlük ağacını ve hatta Sırp ırkını koruması istenmektedir: "Tanrımız, umudumuz; Sırp topraklarını ve ırkını koru ve yücelt!"

Tanrı merkezli millî marşların dördüncü örneği de Slovenya millî marşıdır. Tanrıdan sadece Slovenya'yı kutsamasını değil, gelecekleri için benzer iyi niyetleri paylaşan tüm ülkeleri kutsamasını talep eder. "Aydınlık günlere özlem duyan ve çalışan tüm milletleri kutsasın Tanrı, dünya üzerinde ne savaş ne de çekişmenin kalmayacağı güne kadar. Tüm insanları özgür görmek isteyen düşman değil komşu olsun."

İsviçre millî marşı da Tanrı merkezlidir. Bu millî marşın özgünlüğü ise Tanrının merkezi konumunu İsviçre topraklarıyla alakalandırmasıdır : "Sabah rüzgârları kızıla döndüğünde, parlaklığı üzerimize akar ve Sen Tanrım, ışıktaki belirsin. Alpler debdebesiyle kıpkırmızı olduğunda, dua et Tanrıya, teslim ol O'na, hisset ve anla ki senin için indi bu topraklara."

³ Resmi törenlerde sadece birinci ve dördüncü kıtaları okunan Wilhelmus 26 kıtadan oluşur.

İsviçre bu özgünlüğünü Lihtenştayn'la paylaşır fakat son durumda siyasal hayatla aşikâr bir bağlantı vardır. Takip eden satırlardan da anlaşılacağı üzere: Alp tepeleri, bu aziz memleket, bu sevgili Atayurt bizim için tanrının bilge eli tarafından seçilmiştir.” Takip eden satırda şu ifadeyi görürüz : “kardeş sevgisiyle birleşen ve özgür ülkemizin prensi çok yaşa, Atayurt’umuz çok yaşa!”

Macaristan milli marşına bakalım. Tanrı merkezdedir: “Tanrı Macarları bolluk ve neşeyle kutsasın. Uzatsın yardım elini, savaşlırsa düşmanla.”

Estonya milli marşının da benzer özellikleri vardır. “bulunmaz dünyanın hiçbir yerinde böyle sevilen bir yer, içtenlikle sevilen anayurdum benim.” Ve milli marş şöyle devam eder: “Cennetteki Tanrım savunsun seni, benim, benim güzel ülkem”. Koruyucumuz olsun, kalkanımız olsun. Sonsuza dek kutsasın ve senin iyi işlerinin koruyucusu olsun, benim, güzel ülkem benim.”

Bosna-Hersek milli marşı da ülkenin biricikliğini seslendirir. “Sahip olduğum tek ülkem biriciksin sen, Bosna-Hersek biriciksin sen. Ve müteakip satırlar anlam yüklüdür: “Gelecek nesiller için Tanrı korusun seni. Sen hayallerimin, atalarımın ülkesisin” ifadesi ile marş devam etmiştir.

Rusya milli marşı da bu kategoriye girer. O da kutsal vatandan ve Tanrının korumasından bahseder. Lakin bu kategorideki diğer marşlardan farklılık arz eden bazı boyutları da mevcuttur: “Rusya- bizim kutsal ve sevgili vatanımız. Muazzam irade, büyük ihtişam – bunlardır senin mirasın tüm zamanlar için!” ve “teksin sen dünyada, türünün tek örneği-Tanrı tarafından korunan vatanım!”

Türkiye milli marşı da Tanrı merkezli bu gruba girer. Özgürlükle yakından bağlantılıdır. “Hakkıdır hakka tapan milletimin istiklal. Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım. Ebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl. Hakkıdır, hür yaşamış bayrağımın hürriyet; Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl!”

3.1.4. İlk Sırada Halkın Genel Manada Ülkelerine Bağlılıklarını İfade Eden Milli Marşlar

Litvanya milli marşı ülkeye olan sevgi ve bağlılığın ana tema olduğu marşlara güzel bir örnektir: “Litvanya aşkı kalplerimizi aydınlatarak yaksın. Bu topraklar için birlik çiçek açsın (gelişsin-büyüsün).”

Bulgaristan milli marşı benzer bir eğilimdedir: “Ey sevgili güzel vatanım, dünyadaki cennet! Senin sevimliliğin, senin güzelliğin gözlerimizi her daim büyüleyecek.”

Bu kategorideki diğer bir milli marş da Çek Cumhuriyeti milli marşıdır. Bu cumhuriyet bir: “cennettir görülmesi gereken dünyada. Bu cennet bu güzel topraklardır, Çek topraklarıdır, yuvamdır.” Marşın Çek olmayanları dâhil etmediğinden anlaşılacağı üzere burası sadece Çeklerin yuvası gibi gözükmektedir. Yuvasıdır sadece “şanlı Çek ırkının, Çeklerin arasındadır yuvam.”

Karadağ milli marşı da halkın ülkelerine, anaları Karadağ'a olan bağlılıklarından ve onun dürüstlüğünün muhafızı olmalarından bahseder.

3.1.5. Ulusun Yeniden Dirilişinin Ana Tema Olduğu Milli Marşlar

Ulusun yeniden dirilişi ve yeniden Ulus olma bilincinin oluşturulması süreci, bugün bazı ülke milli marşlarının ana temasını teşkil etmektedir. İtalya milli marşı da bu kabil bir örnektir ve 19. Yüzyılda İtalya'nın ulus devlet yaratma çabalarıyla yakından ilgilidir: “İtalya'nın kardeşleri, İtalya uyandı; Scipio'nun miğferini taktı başına.” “Haydi birleşelim!

Ölmeye hazırız, İtalya için (İtalya bizi çağırdığı müddetçe). Haydi, birleşelim tek bayrak, bir rüya altında, eriyelim hep beraber. Zamanı çoktan geldi.”

Fransa milli marşı la Marseillaise de bir ulusun doğuşunu yücelten milli marş olarak ele alınabilir. “ Fransızca ..... ‘Allons enfants de la patrie. Le jour de gloire est arrivé! Contre nous de la tyrannie, L’étendard sanglant est levé (bis).Entendez-vous dans les campagnes Mugir ces féroces soldats ? Is viennent jusque dans nos bras égorger nos fils, nos compagnes ! Aux armes, citoyens, Formez vos bataillons, Marchons, marchons ! Qu’un sang impur abreuve nos sillons ! (bis).⁴

Polonya milli marşı da bu türün diğer bir örneğidir. “Polonya henüz pes etmedi. Biz yaşadığımız sürece, düşman ne güçte olursa olsun, elimizde kılıç bekleyeceğiz.”

Slovakya milli marşında da ulusal diriliş teması vardır: “uzun zamandır uyuyor Slovakyaımız, fakat gök gürültüsün yıldırımını uyandırıyor onu.” ve: “Slovakya ayağa kalkıyor, zincirlerinden kurtuluyor. Ey sevgili ailem, evet vakti geldi, Slava Ana’nın ihtişamı hala canlı.”

Romanya milli marşı da bu kategoriye girer. “Uyan, ey Romanya, barbar zorbalarca batırıldığın ölümcül uykudan. Ne şimdi ne de sonra asla kendine zalim düşmanlarının bile reverans duracağı bir kader çizme.”

Ukrayna milli marşı da ulus devletin dirilişine vurgu yapmaktadır. “Ne Ukrayna, ne ihtişamı, ne de özgürlüğü henüz ölmedi, yoldaş Ukraynalılar kader bir kez daha yüzümüze gülecek. Güneşi gören çığ gibi yok olacak düşmanlarımız ve kardeşlerimiz bir kez daha biz hüküm süreceğiz kendi topraklarımızda. Ne Ukrayna, ne ihtişamı, ne de özgürlüğü yok olmamıştır.... Ruh ve vücut bir olarak başlayacağız, hepsi özgürlüğümüz için ve göstereceğiz kardeşlerimiz Kazak ulusundan olduğumuzu!”

Makedonya milli marşı: “Makedonya özgürlüğüne kavuştu, özgür yaşıyor. Bugün.” Marşın devamında ise bugünkü Makedon devletiyle geçmiş ortak tarihi birleştirilir: “Doğdu özgürlük güneşi Makedonya’nın üzerine. Bugün. Savaşır Makedonlar kendi hakları için... Dalgalanıyor yine Kruşevo Cumhuriyetinin bayrağı ve dalgalanacak ebediyen”

Ermenistan milli marşı da özgür ve bağımsız Atayurt olarak yeniden doğuşunu ifade eder ve bu özgürlük için ölenleri onurlandırır: “insan bir kez ölür, kutsanmış olan şehit ancak ve ancak, ulusunun özgürlüğü için ölerdir.”

3.1.6 Bazen Diğer Ana Değerlerin Yanında Olsa da Ana Temasının Özgürlük Olduğu Marşlar

Bazı milli marşlar “özgürlük” ana temasının çevresinde kurgulanmıştır. Yunanistan milli marşı da bunlardan birisidir. “maktulümüzün mezarından senin cesaretinle yükseleceğiz. Seni yeniden selamladığımızda, selam özgürlük! Selam!”

Arnavutluk milli marşı da çok önemli konu olan bu özgürlük konusundan bahseder: “Bayrak etrafında arzu ve mantıkla birleştik. Sözü özgürlükte birleştirmek için ant içtik.” Özgürlük. Silahları vatanımızın özgürlüğünü korumak için her zaman elimizde tutacağız. Haklarımızı paylaşmayacağız... Tanrı demiştir ki, uluslar dünyadan yok olurlar fakat Arnavutluk yaşayacak. Onun için, onun için savaşırız biz.”

⁴ “Ayağa kalk ata yurdun, zafer günü yaklaştı! Bayrağını kaldırıyor zorbalık bize karşı (tekrar) vahşi askerlerin kırsaldan gelen kükremelerini duyuyor musun? Tam üzerimize geliyorlar, evlatlarımızın ve kadınlarımızın boğazını kesmek için! Silah başına vatandaşlar, kıtanızı oluşturun, haydi marş marş, pis kan aksın saban anklarından! (tekrar)”

Kazakistan milli marşının özü de “kazanılan özgürlük,” onur, birlik ve anadildir.

İrlanda milli marşı da özgürlüğe vurgu yaparak bu ülkenin hiçbir despotu ve köleyi barındırmayacağını belirtir. “hayatlarını İrlanda’ya rehin vermiş askerlerimiz biz. Bazıları dalgaların ötesinden gelmiş özgürlük için ant içmiş.”

Belçika milli marşı köleliği reddederek özgürlüğe, krala sadakate ve kanunlara bağlılığa vurgu yapar.

Alman milli marşı ulus için önemli üç değeri öne çıkarır: ittifak, kanun ve özgürlük.

Son olarak İspanyol milli marşı birlik ve kardeşliğin, demokrasi ve ata yurda olan sevgiye ve tüm insanlar için özgürlüğün önemine işaret eder.

3.1.7. Ana Temasının Ülkeye Has Olduğu Milli Marşlar: Moldova ve Azerbaycan

Bu kategori içinde sayabileceğimiz ama kendine has nitelikleri de bünyesinde barındıran başka bir milli marş da, Azerbaycan milli marşıdır. Milli marşın merkezine ülkeyi, atayurdu, fedakarlığı koyan tek milli marştır: “Biz hep beraber senin için hayatlarımızı vermeye hazırız! Hepimiz senin için kanımızı feda edecek kadar güçlüyüz!” ve “askerler senin için canlarını verdiler, hepsi kahraman oldular!”⁵

3.1.8. Avrupa Milli Marşlarının Tarihsel Kökenleri

- a. 16. Yüzyıl: Hollanda (Yedi Bölgenin Birleşik Krallığı) : 1568. 1932 yılında Hollanda milli marşı olarak Kabul edildi.
- b. 18. Yüzyıl: Birleşik Krallık: 1744; İspanya: 1770 (ve 1997’de tekrar); Fransa: 1797.
- c. 19. Yüzyılın ilk yarısı: Yunanistan: 1823 (ve 1982’de tekrar); Belçika: 1830; Danimarka: 1835; Macaristan: 1844; Romanya: 1848 (ve 1989’da tekrar); Norveç: 1850 (ve 1900’da tekrar).
- d. 19. Yüzyılın ikinci yarısı: Kıbrıs: 1865; İzlanda: 1874; İsveç: 1890; San Marino: 1894; Luxemburg: 1895.
- e. 20. Yüzyıl: 1900-1920: Arnavutluk: 1920; Azerbaycan: 1920 (ve 1993’te tekrar); Portekiz: 1911 (ve 1957’de tekrar); Finlandiya: 1918; Çek Cumhuriyeti: 1918 (ve 1993’te tekrar); Litvanya: 1919.
- f. 20. Yüzyıl: 1921 – 1950: Andorra: 1921; Avusturya: 1946; Estonya: 1920 (ve 1990’da tekrar); Almanya: 1922; İrlanda: 1926; İtalya: 1946; Letonya: 1920; Lihtenştayn: 1920 (ve 1963’te tekrar); Malta: 1941; Polonya: 1926; Türkiye: 1921.
- g. 20. Yüzyıl: 1951 – 1990: Bulgaristan: 1964; Hırvatistan: 1972; Slovenya: 1980; İsviçre: 1981; Vatikan Şehri: 1950; Avrupa Birliği: 1972 (Beethoven’in 9. Senfonisi: Neşeye Övgü, 1823. Resmi törenlerde söylenen bir milli marş. Hiçbir şekilde milli marşların yerini tutmaz).
- h. 20. Yüzyıl: 1991 – 1999: Ermenistan: 1991; Kazakistan: 1991; Makedonya: 1991; Rusya: 1993; Slovakya: 1993; Moldova: 1994, Belarus: 1994; Bosna-Hersek: 1999.
- i. 20. Yüzyıl: Ukrayna: 2003; Gürcistan: 2004; Sırbistan: 2004; Karadağ: 2004; Kosova: 2008.

⁵ Andora milli marşı da Şarlman İmparatorluğu’na özel bağlantılar içeren kendine has bir milli marştır.

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME: AVRUPA MİLLÎ MARŞLARINA DAİR GÖZLEMLER BİZE NE ANLATIYOR?

Avrupa millî marşlarına toplu bir şekilde baktığımızda, hiç birinin Avrupa kıtasına ya da Avrupa Birliğine bir bağlılığı ya da aidiyeti ifade etmedikleri aşikâr bir şekilde belli olur. Sevgi ve hayranlık hislerinin veya yaşadığı ülkeye derin köklerle bağlılık hislerinin ifade edilmesine yönelik büyük bir çeşitlilik gözlemleyebiliriz. Fakat tüm bu bağlılık hisleri genellikle çok spesifik olarak kişinin doğduğu ülkeyle alakalıdır ya da sahip olduğu belirli tarihi bağlarla. Tanrının ya da Hazreti İsa'nın önemli rolünü vurgulayan -bazen kraliyet ailesini de ekleyen - millî marşların ülkelerinde, seçilmiş kişiler olma hissiyatının varlığını gözlemleriz. Bunlar genellikle feodal bir ize sahiptir. Avrupa devletlerinin millî marşlarının Avrupa kıtasının karışık tarihi gelişmelerinin birer ürünü olduğu aşikârdır. Hiç biri 'Avrupa'ya' ya da 'Avrupa Birliğine' bağlılıktan bahsetmez.

Bir Avrupa millî marşı, Avrupa topraklarının seçme ortak değerlerine ve göreneklerine sıkı bir bağlılığı ifade etmesi gerekir. Neşeye Övgü, bu güftesi olmayan millî marş, mevcut boş alanı dolduramaz.⁶

⁶ ABD'ye ve onların "Yıldız Bezeli Sancak"ına" bakın. Bu millî marş Başkan Woodrow Wilson tarafından 1916 yılında askeri ve donanma törenlerinde çaldırılmıştır fakat 1931 yılında ki Kongre Kararına kadar millî marş olarak kabul edilmemiştir. Güftesi 1814 yılında Fort McHenry de ağır Britanya bombardıman gecesinden sonra dalgalanan Amerikan bayrağından esinlenen Francis Scott Key tarafından yazılmıştır. Bu güfte hemen o günlerin popüler melodisi olan "Cennetteki Anekriona" parodisine adapte edilmiştir.

Söyle, Görebiliyor musun seherin ilk ışıklarında,
Alacakaranlıkta gururla selamladığımız bayrağımızı?
Geniş çizgileri ve parlak yıldızlarıyla, o korkulu mücadele boyunca,
Biz siperlerden izlerken dalgalanmaya devam eden bayrağımızı?
Göklerde fişeklerin kızıl parıltısı ve patlayan o bombalar,
Tüm gece boyunca bayrağımızın hala dalgalandığını gösterdiler bize.
Söyle, yıldız bezeli sancağımız dalgalanıyor mu,
Hür yaşayanların ve kahramanların yurdu memleketimin üzerinde?

Nedir o, esen yelde, yüksek tepenin üstünden,
Esintiyle bir kaybolup, bir görünen?
Bir alazlanıyor ışıltısında sabahın ilk ışığının,
Bir tüm görkemiyle yansıyarak parlıyor sular üzerinde,

İşte bu, pul pul yıldızlı sancaktır, ah, uzun yıllar dalgalansın
Toprağı üzerinde özgür insanların, ve vatani üzerinde yiğitlerin!
Ve nerede şimdi o güruh o kadar pervasızca haykıran
Yıkıntısı savaşın ve döğüşün
Ne yuva ne yurt bırakacak diye?

Kendi kanları yıkadı onların pis ayaklarının kirini.
Hiçbir barınak koruyamaz parayla tutulan ve köleyi
Korkunçluğundan kaçışın, ya da zulmetinden mezarın;
Ve pul pul yıldızlı sancak yengiyle dalgalanır
Toprağın üzerinde özgür insanların ve vatani üstünde yiğitlerin!
Ah, bu hep böyle olsun özgür insanlar durdukça
Sevgili vatanlarıyla savaşın perişanlığı arasında!
Yengi ve barışla kutsanan bu ülke

Yüceltsin o Güç'ü bizi bir ulus yapan ve ulus olarak tutan!
Öyleyse feshetmemiz gerek çünkü davamız haklı bir dava,
Ve şu olmalı parolamız: Tanrıdır güvenimiz!
Ve pul pul yıldızlı sancağımız yengiyle dalgalanarak,
Toprağı üzerinde özgür insanların, yuvası üzerinde yiğitlerin!

Özellikle Son yirmi yılda çok açık şekilde belli olmuştur ki Avrupa liderleri bir Avrupa Birliği marşı için ileri bir adım atmayacaklar ve siyasi liderlerin çoğu, kendilerini Avrupa'nın "doğal olarak" lideri konumunda gören Almanya ve Fransa gibi bazı ulus devletleri ön plana çıkaran bir Avrupa oyunu tuzağına tutulmuşlardır. Çok uzun süredir bu Alman-Fransız ikilisinin, demokrasi açısından müteessir Avrupa Birliğini demokratik bir Avrupa Birliğine gerçekten ulaştırabilecek doğru siyasi kararlar geliştiremeyeceğine her gün şahit oluyoruz.

Bu kördüğüm gelecekte çözülebilir mi? İkinci Dünya Savaşından sonra Avrupa Birliğinin yükselişi iki önemli konuyla kesinlikle yakından ve doğrudan ilişkilidir. İlk olarak, Naziler ve diğer faşist güçler Amerikan ordusunun da yardımıyla Britanya tarafından mağlup edildiği tespit edilmiş ve altı çizilmiştir. Nazilerin yenilmesinde SSCB de önemli rol oynamıştır. SSCB'ye saldırarak Hitler'in çok büyük bir hata yaptığı aşikârdır. Avrupa'nın Nazi hâkimiyetinden kurtuluşundan sonra, totaliter komünist sistemin mutlak manada özgürlüğe ve komünist totaliter rejimle yönetilmeyen Avrupalıların hayat tarzına tehdit olacağı hemen anlaşılmıştır. Fakat Berlin duvarının 1989'da yıkılmasından sonra söz konusu tehdit, hızla önemini yitirmiştir. Avrupa ekonomileri göreceli olarak uzun bir zamanda gelişti, refah devletinin yükselişi gelirlerin daha eşit dağıtımına katkıda bulundu, çoğu aile düzenli olarak, özellikle Avrupa'da ve dünyanın değişik ülkelerinde kaliteli bir tatile güç yetirebiliyordu. Ne var ki bu imkânlar, Avrupa kimliğinin güçlenmesine herhangi bir katkıda bulunmadı. Değişik sosyal çevrelerden gelen kişilerin buluşmasında ön plana çıkan parametre, genellikle farklılıkları oluyordu. Bu durum Arap ve Avrupalı olmayan kişilerin kıta Avrupa'sına göçlerinin artmasıyla daha da güçlendi.

Dolayısıyla, tehditkâr totaliter sistemlerin ortadan kalkması ve Avrupa düzeyinde gerçek bir demokratik sistem oluşturmak için gerekli Avrupa liderliğinin sürekli çöküşü sebebiyle, Avrupa Birliği nüfusunun büyük bölümünün gerçekten demokratik bir Avrupa Birliği oluşturma iradesini güçlendirecek şartların oldukça zayıfladığını söyleyebiliriz. Küçük İslami grupların yükselişi, şu an için, Anti-Avrupa eğilimi tersine çevirmeye yetecek kadar etkili değildir. Anti-Avrupa eğilimi bazı bakımlardan, meşhur spor dallarında oldukça sık rastlanan, milliyetçi duyguların yükselmesini kapsar.

Avrupa Birliği'nin gelecekteki gelişimi; açık fikirli, sorumlu siyasi liderlere ihtiyaç duyar -ve aslında durum aşikâr olmaktan öte budur- ve Avrupa nüfusunun bilincinde Avrupa düzeyinde birleşmenin ve AB'nin önemini neden güçlendirmek zorunda olduğumuzla ilgili sürekli beyanatlarda bulunulmasına gereksinim vardır. Az eğitilmiş sınıflar Avrupa'nın arzu edilen geleceğinin taşıyıcıları değildir. Mevcut küresel gelişme esnasında ortaya çıkan çoğu durumda Avrupalıların kendilerini birleşik Avrupalı ortak olarak sunma zorunluluğu artan bir şekilde önem arz eder hale gelmiştir.

Avrupa ulusları açısından Avrupa'ya sadakati ve dayanışmayı gösteren ve bir dizi değerlerle birlikte çoğulcu ve ortak tarihin ürünü çeşitli kültürlerin taşıyıcısı bir Avrupa marşına duyulan ihtiyaç, artık şimdi daha da aşikâr hale gelmiştir.

---

3 Mart 1931 de Başkan Herbert Hoover tarafından imzalanan kanunla "Yıldız-Bezeli Sancak" Amerika Birleşik Devletlerinin milli marşı olarak kabul edildi.

KAYNAKÇA

- ANDERSON, B. ,(1991). *Imagined Communitities: Reflections on the Origins and Spread of Nationalism*. London: Verso.
- ANDERSON, P. (1974). *Lineages of the Absolutist State*. London: Verso.
- BALIBAR E., WALLERSTEIN I. ,(1995). *Irk, Ulus, Sınıf*. Trans. by N. Ökten. İstanbul: Metis.
- BAUBOCK, R. (1997). *Citizenship and National Identities in the European Union*. London: Penguin.
- BERTING, J. (2006). *Europe: a Heritage, a Challenge, a Promise*. Delft: Eburon,
- ÇAĞLAR, K. (1997). *Türkiye’de İslami Hareketler ve Avrupa*. *Kitap Dergisi*, 40-42.
- DEUTSCH, K. (1966a). *Nationalism and Social Communication: An Inquiry into the Foundations of Nationality*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- DEUTSCH, K. (1966b). *Nationalism and Social Communications: An Inquiry into the Foundation of Nationality*. Cambridge: M.I.T. Press.
- GELLNER, E. (1993). *Nations and Nationalism*. Oxford: Basil Blackwell.
- GELLNER, E. (1994). *Postmodernizm, İslam ve Us*. Trans. by P. Bülent. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- GELLNER, E. (1997). *The Turkish Option in Comparative Perspective*. In *Rethinking Modernity and National Identity in Turkey*, ed. S. Bozdoğan and. R. Kasaba, Seattle and London: University of Washington Press,.
- GUIBERNAU, M. (1997). *Milliyetçilikler*. İstanbul: Sarmal.
- HOBBSBAWM, E. (1993). *Milletler ve Milliyetçilik*. Trans. by O. Akinhay. İstanbul: Ayrıntı
- İNAÇ, H. ve H. ÖZLER, “Democratic Deficit in EU; Is There an institutional Solution to over-institutionalization?”, *Alternatives: Turkish Journal of International Relations*, Vol. 6, No. 1&2, 114- 138 Spring & Summer (2007)
- İNAÇ, H. ve Ü. GÜNER, “The Socio-political Analysis of EU’s Institutional Deficits within the Extent of Democratic Governance”, *Perception: Journal of International Affairs*: Vol. XI, No.2, Summer (2006)
- İNAÇ, H., “Rethinking Democracy and Governance in the EU”, *Journal of Academic Studies*: Vol. 9, No. 32, 1-31, February- April (2007)
- İNAÇ, H. ve Ü. GÜNER, “Turkey’s Foreign Policy within the Context of Conflicts between European and American Security”, *Marmara Journal of European Studies*, Vol. 14/No. 2, 185-213 (2006).
- İNAÇ, H. ve Ü. GÜNER, “Avrupa ve Amerikan Güvenlik Çatışmaları Bağlamında Türk Dış Politikası”, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt:6 Sayı: 1, 137-152 (2006).
- İNAÇ, H. ve Ü. GÜNER, “AB’nin Yapısal Kısıt Problemine Eleştirel Bir Bakış”, *D.E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 8 Sayı: 4, 303-317 (2006).

- İNAÇ, H. ve Ü. GÜNER, “Demokratik Yönetişim Nosyonu Bağlamında AB’nin Kurumsal Kısıtlarının Sosyo-politik Analizi”, DPÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 16, 359-382 (2006).
- İNAÇ, H. (Çeviri ve Editöryel), M. CINGI, AB’nin Demokratik Eksiklikleri, Alfa Aktüel Yayınları, 2007.
- KARAKAŞ, M. (2000). Türk Ulusçuluğunun İnşası, Ankara: Vadi Yayınları
- KEDOURIE, E. (1994). Nationalism. London: Hutchinson University Library.
- KELLAS, J. G. (1991). The Politics of Nationalism and Ethnicity, Hong Kong: McMillan.
- KEYDER, Ç. (1997). Wither the Project of Modernity? Turkey in the 1990s. In Rethinking Modernity and National Identity in Turkey.
- KUNDERA, M. (1984). The Tragedy of Central Europe. New York Review of Books, 33.
- KURAN-BURCOGLU, N. ed. (1997). Multiculturalism: Identity and Otherness. Istanbul: Bogazici University Press
- KYMLICKA, W. (1995). Çokkültürlü Yurttaşlık Azınlık Haklarının Liberal Teorisi, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- KYMLICKA, W., NORMAN, W. (1995). Return of the Citizen: A Survey of Recent Work on Citizenship Theory. In Theorizing Citizenship, ed. R. Beiner, New York: State University of New York Press.
- MARSHALL, T.H. (1995). The Right to Welfare and Other Essays. London:Verso. In Citizenship, Europe and Change, ed. P. Close, London: Macmillian Press.
- MODOOD, Tariq. (1992). Not Easy Being British: Color, Culture and Citizenship. In Theorizing Citizenship, ed. R. Beiner, New York: State of New York Press.
- SMITH, A. (1997). National Identity and the Idea of European Unity. In The Question of Europe, ed. Peter Gowan and Perry Anderson, London and New York: Verso.
- SMITH, A.D. (1989). The Origins of Nations. Ethnic and Racial Studies, 12.
- TAYLOR, C. (1994a). Multiculturalism Examining The Politics of Recognition, New Jersey: Princeton University Press.
- TAYLOR, C. (1994b). Sources of The Self: The Making of the Modern Identity. UK: University of Cambridge Press
- TAYLOR, C. (1994c). The Politics of Recognition. In Multiculturalism, ed. A. Gutmann,
- WAEVER O., BUZAN B., KELSTRUP, M., LAMARTINE P. (1993). Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe. London: Printer Publisher.
- YÜRÜŞEN, M. (1996). Çok Kültürlülük mü, Çok Kültürcülük mü?. Liberal Düşünce, 4.